

римо, Перша державна капела кобзарів була створена Василем Ємцем у 1918 р. на хвилі національного піднесення українських Визвольних змагань). Більше того, як дізнаємося з роботи, в художній практиці капел бандуристів можна вбачати прояви "повернення до давнього, традиційного й питомого способу <...> мистецького впливу" (с. 63), як вважав, приміром, Василь Витвицький, маючи на увазі насамперед притаманне капелам ансамблеве виконання без диригента. "Були часи (17 і 18 століття), коли бандура так була розповсюджена серед українського громадянства, що майже не було хати, включно гетьманської, де б вона не брєніла, коли не тільки окремі бандуристи, *але хори бандуристів і навіть бандуристок розважали суспільство*", – читаємо в цитованому вище Зверненні представників українських інституцій і організацій Чехословацької республіки (Додаток 1, с. 461). Музикознавчі й культурологічні аспекти діяльності капел бандуристів потребують, як видається, подальшого висвітлення.

Те, що рецензована монографія є результатом тривалої, кропіткої, послідовної самовідданої роботи її авторки, видається безсумнівним. Наукова діяльність органічно вписана до матриці життя В.Г. Дутчак, міцно пов'язана з її виконавською творчістю, заняттями з численними учнями, роботою громадською й організаторською, що також опосередковано відбилося на якості тексту книжки, наситивши його повнотою життєвих вражень авторки.

Монографія В.Г. Дутчак, з одного боку, розв'язує фундаментальну проблему сучасного музикознавства, а з іншого – окреслює можливі шляхи подальших досліджень, пов'язаних як з бандурним мистецтвом, так і з музикою українського зарубіжжя в річищі цілісної національної культури.

*Гончарук Катерина Вікторівна,
студентка Національної музичної академії України
ім. П.І. Чайковського*

МАЙДАН: ЦІЛЮЩА ЕНЕРГІЯ МИСТЕЦТВА

Український народ завжди вирізнявся креативністю, винахідливістю, гумором та творчим підходом до будь-якої справи – згадаймо, приміром, славнозвісний лист козаків до турецького султана. Щоб захистити права та гідність свого народу, теперішні козаки вийшли на Майдан, де й розбудували власну Січ. Тут зібралися люди різних поколінь з усіх куточків України. За період революційних подій на Майдані зустріли Новий рік та Різдво Христове, відсвяткували гучні весілля і, як не прикро, провели в останній путь героїв Небесної сотні. Барвисте сплетіння культурних традицій у самому серці країни призвело до мистецької рефлексії, яка, своєї черги, показала, наскільки багатою на таланти є Україна.

А починалося усе зі студентського страйку у листопаді 2013-го на Євромайдані. Прапори, стрічки та плакати, виготовлені студентами власноруч, красувались розмальованими гаслами та закликами про вступ до ЄС. Серед них були: "Україна – це Європа"; "МИ Є"; "Я тут не за гроші"; "Ні кроку назад, позаду Москва!"; "Молодь нації – за євроінтеграцію!"; "Студенти за ЄС!"; "Зека –

на нари, тоді підем на пари!" тощо. Страйк-плакати почали з неймовірною швидкістю розповсюджуватися серед протестувальників, стали художньо вартісними відбитками історії української революції.

Студенти-художники прикрашали бокові бетонні плити ТЦ "Глобус" живописними полотнами, а з ініційованої сцени під стелою Незалежності молоді люди декламували патріотичні вірші. З кожною новою кривавою сторінкою Майдану, починаючи від нічного розгону мирної демонстрації та перших смертей на вулиці Грушевського, революція, а разом з нею мистецтво Майдану, стрімко набирали нових обертів.

Під лозунгом "Настав час об'єднатися і масштабно бімбанути мистецтвом!" розпочала діяльність "Мистецька сотня" – координаційний штаб, що об'єднав активних творців з різних культурних сфер. Його ініціатори на чолі з випускницею естрадно-циркової академії Мариною Матильдою проводили круглі столи з питань культури, робили різноманітні театральні постановки, перформанси, флеш-моби і, таким чином, надавали "культурну допомогу" самообороні.

Одними з перших акцій "Мистецької сотні" були фотосесія на барикадах Грушевського "Митець = борець" за участю мімів, балерин, музикантів, поетів та художників; акція "Тату Клейноди", у межах якої майстри безкоштовно наносили всім бажаючим тату з українською символікою за своїми ескізами. Також "Сотнею" було проведено перформанс "Щитопис", під час якого кожен з художників зображував на щиті свої враження від діалогу з бійцем самооборони. Поряд з мистецтвом щитопису на Майдані став популярним і розпис на касках, котрі прикрашалися національною символікою, колоритними українськими орнаментами, квітковими узорами та замальовками природи.

Також "Сотня" організувала Мистецький пленер "НА БАРИКАДАХ" з темою "Послання Тарасу Шевченку від "І мертвих, і живих, і ненароджених земляків твоїх", співорганізаторами якого стали Фермерське господарство "Булатецькі. Брати", Агрофірма Корнацьких та Мистецька агенція "Остання барикада"; Великодній фестиваль народного мистецтва, присвячений святу Воскресіння Христового. У рамках фестивалю відбулися презентації робіт художників, майстрів декоративно-прикладного мистецтва, проводились різноманітні майстер-класи, просвітницькі лекції ("Українська

писанка – прообраз "Цивілізації Серця", координатор – Кирило Стеценко), виступи дитячого фольклорного театру "Дай Боже", колективу "Шпилясті Кобзарі", Ніни Матвієнко, гуртів "Lemonchiki проджект" та "Рутенія".

Надзвичайно велика кількість мистецьких "меседжів" надходила від українських художників. Були випадки, коли деякі з викладачів Національної академії зображального мистецтва та архітектури, замість занять в аудиторії,

приводили студентів писати картини на Майдані. Дехто з досвідчених художників приходив сюди замальовувати ескізи, хтось малював під онлайн-трансляції подій, як от Руслан Коломієць. Матвій Вайсберг, один з найвідоміших і найзабезпеченіших художників країни, регулярно відвідував Майдан і свої враження від українських політичних реалій відтворював безпосередньо у студії. Згодом майстер створив серію робіт "СТІНА. 28.01 – 8.03.2014", презентація якої відбулася у музеї "Духовні скарби України".

Багато художників працювали під відкритим небом у самій гущині революційних подій – як, приміром, львівський іконописець Лев Скоп, який малював ікони для бійців, медиків та інших учасників революції. За основу для ікони служили дерев'яні дошки, які художник знаходив прямо на Майдані.

Біль революційних подій увібрали картини відомих українських художників Марини Шкарупи, Тетяни Гершуні, Максима Вегера, Бориса Єгіазаряна. Їхні роботи були представлені на виставці "Вогонь любові. Присвята Майдану". Загалом туди увійшли 157 робіт не тільки українських, але й зарубіжних живописців, скульпторів, фотографів та дизайнерів (74 картини, 11 інсталяцій, 28 фотографій, 39 плакатів). Ще одна виставка-присвята "Мистецький майдан" була проведена у галереї Центрального будинку художника. На площі біля Українського Дому відбулась акція підтримки Українського Майдану Республікою Польща під назвою "Крик для України" ("Shout for Ukraine"), де були презентовані художні роботи, створені на знак солідарності Польщі з Україною.

Представники українського стріт-арту також активно відгукнулись на революційні події. Серед них – відомий дует українських художників Володимира Манжоса (WaOne) та Олексія Бордусова (Aes) під назвою "Interesni Kazki", а також художник, який працює під псевдонімом #Sociopath. На одному з домів по вулиці Грушевського він написав "Ікони революції" – півтораметрові портрети Тараса Шевченка, Лесі Українки та Івана Франка.

Натхненні героїчними вчинками патріотів, художники також зображали окремі постаті. Так, портрети козака Михайла Гаврилюка (в кінці січня відео, де козака катує Беркут, облетіло всі світові ЗМІ) написали Сергій Позняк, Ігор Бижук і Марися Рудська. Серед багатьох малюнків олівцем відоме зображення трагічно загиблих Сергія Нігояна, Юрія Вербицького та Михайла Жизневського (автор – Пал Вааккарен).

Звичайно, мистецький майдан не обходився без гумору. Свідченням цього стали злободенні карикатури Леоніда Сторожука, Ігора Бежука, Олега Смалюка, а також революційні шаржі вокаліста українського гурту "OT VINTA" Юрія Журавля. "Мій гострий олівець – моя зброя", – сформулював автор своє творче кредо.

На Майдані також можна було зустріти скульптури, серед яких – творіння французького вуличного художника Roti під назвою "Нова Україна"; постаменти Тараса Шевченка: бронзовий (автор – Ігор Гречаник) та дерев'яний (Володимир Заєць), до створення якого мали змогу долучитись усі бажаючі.

Активістами на Майдані було відкрито мистецьку зону "Арт-намет", де свій штрих міг залишити будь-хто – звичайні перехожі, мітингувальники та бійці самооборони. На клаптиках тканини з палаток вони зображали свої мрії про майбутнє України (згодом усі малюнки об'єднують в спільне панно і де-

монструватимуть на Майдані). Наступна акція – "Листівки з Майдану" – мистецька ініціатива, спрямована на підтримку постраждалих на Майдані. У ході проекту сучасні художники відвідують лікарні, спілкуються з людьми та працюють над мистецьким втіленням їхніх історій з Майдану, що сприяє психологічній реабілітації та прискоренню одужання. Ці роботи залишаються активістам на згадку про події минулої зими (організатори: Kadygrob & Taylor art projects). Також на Майдані українські діячі мистецтва провели флешмоб з цитатами видатних українських та зарубіжних поетів, драматургів, закликаючи народ до активної позиції та дій. Участь в акції взяли актори українських театрів – зокрема, Богдан Бенюк, Олексій Вертинський, Анатолій Гнатюк, Остап Ступка, Лесь Задніпровський, дизайнер Оксана Караванська, режисер Влад Троїцький, гурт Kozak System та ін.

Свою діяльність на Майдані розгорнув "Мистецький Барбакан" – громадський пост креативної інтелігенції, зібраної зусиллями творчого об'єднання "Остання барикада" і закритою галереєю "Бактерія". Барбакан – це оригінальна дерев'яна конструкція без даху, розміщена навпроти Київської адміністрації. На стінах Барбакану розміщені репродукції картин таких художників, як Іван Семесюк, Олекса Манн, Андрій Єрмоленко, добре відомих по їхній співпраці зі Жлоб-артом.

На Барбакані і в Українському домі, де розмістилась бібліотека Майдану, постійно збиралися поети і письменники, які проводили публічні читання. Серед них можна було побачити Ірену Карпу, Дмитра Лазуткіна, Артема Полежака, Карину Тумаєву, Юрія Винничука та ін. Багато літераторів написали твори, пов'язані з останніми подіями в Україні. Так, революція подарувала нам вірші Наталії Крісман, яка до цього ніколи раніше не писала. На поетичних читаннях у мороз вона читала свої вірші разом із чоловіком, також поетом. Роздруковані поезії Н. Крісман прикрашають Майдани всієї України. Відгомонами революції стали книги Едуарда Щербенка "Майдан–2013", Василя Карп'юка "Євромайдан. Хроніка відчуттів" – і це тільки початок.

Весь час на Майдані були присутні фотографи, які, ризикуючи своїм життям, фіксували як найгостріші моменти сутичок, так і моменти спокою та побут мітингувальників. Результатом роботи фотографів стали численні фотоекспозиції, серед яких проект "Майдан. Людський фактор" (автори: Влад Содель, Макс Левін, Анна Грабарська); акція "Люди, які наважилися усміхнутися", організована спільнотою "Inside Out Project" (на стінах покинутого будинку в історичному центрі Києва було розклеєно фотографії усміхнених людей – учасників мирних зібрань на Майдані); фотовиставка "Україна – це кожен" була відкрита на розі вулиць Хрещатик та Хмельницького і увібрала в себе чорнобілі знімки протестувальників. На честь жінок, які працювали на Майдані протягом останніх трьох місяців, Українським жіночим фондом та Жіночою сотнею була організована виставка фотографій "Жінки Майдану". Також проводились фотопроєкти "Обличчя свободи. Майдан" Ігора Гайдая (в рамках фестивалю "Артфорум"); Валентини Піччіні (Valentina Piccini) і Жана-Марка Каїмі (Jean-Marc Caïmi); серія фоторобіт "Костри Майдана" Романа Мініна.

Відзняті відеооператорами матеріали стали основою циклів документальних фільмів "Вавилон'13" (реж. Володимир Тихий); "Зима, що нас змінила" (проект телеканалу 1+1); "Революція гідності" (СТБ) та ін. Також у Інтернет-мережі розміщено безліч аматорських відео та слайд-шоу (так звані фільми-реквієми) з використанням поезій та музичного супроводу (серію робіт на основі фото- та відеоматеріалів див.: <http://checkthis.com/evromaidan>).

Тема Майдану, єдності України активно культивується і у просторі гумористичної естради, зокрема творчим колективом "Квартал 95". Імпульс творчості було підхоплено інтернет-креативщиками, зокрема дизайнеркою з Києва Анною Костенко. Її проект "Єдині", призначений для створення унікальної патріотичної аватарки, набув широкого розповсюдження у соцмережах Facebook та ВКонтакте.

Мистецький супротив, звичайно, не міг обійтися без музики. Як заповідав духовний батько революції Тарас Шевченко, "Наша дума, наша пісня не вмре, не загине". Майдан постійно звучав. Діапазон задіяних музичних стилів розгортався від українського фольклору, національної й світової класики до українського року. На сцені Майдану виступали Руслана, Анжеліка Рудницька, Марія Бурмака, Марта Шпак, Антін Мухарський, провідні українські гурти: "Плач Єремії", "Друга ріка", "ТНМК", "Тартак", "Mad Heads", "Мандри", "Ot Vinta", "Гайдамаки", "СКАЙ", "Фіолет", "Роллікс", "Фолькнери", "FONTALIZA", "SINOPTIK", хор студентів НМАУ ім. П.І. Чайковського, співачка Лама зі своєю командою, Дідзьо, бард Ігор Жук, київські діджеї та ін. На Майдані відбулися концерти гурту "Океан Ельзи" (у першому складі) під гаслом "Важливі речі об'єднують", білоруського гурту "Ляпіс Трубецкой", а також виступи британського музиканта-віртуоза Нейл Тейлора та литовського саксофоніста Пятраса Вишняускаса.

Сучасні вітчизняні композитори академічної школи творчо відгукнулися на революційні події. Валентин Сильвестров написав хоровий диптих "...І вам слава, сині гори" та "Со святыми упокой..." (пам'яті Сергія Нігояна). Трагічним долям загиблих присвятив свій "Монолог-реквієм" Антон Карамзін.

Варто згадати музичні символи української революції Гідності, що вже встигли стати гімнами Майдану. Це українська народна пісня "Гей, плине кача по Тисині" у виконанні "Пікардійської терції", "Брат за брата" ("Kozak System"), революційний реп "Ще не вмерла Україна" (Ростислав Хитряк), "Україна", "Зона Майдан" (ЯрмаК ft. Tof – 22), "Вітя, Чао" (Ольга Хуторянець), "Україна – це Європа", "Браття українці" ("Шабля Life"), "Не кажучи нікому" (Тартак та Нічлава), "У нас на Майдані" ("Вперше чую"), "Струя" (Ot Vinta), "Ukraine e Sertzevina" ("Gogol Bordello"), "Революція у вогні", "Історія" (Скрябін), "Давай" (Барахта), "Разом і до кінця" ("Вітер знає"), "Єднайся, народе", "Небесна сотня" ("ТаРута"), "Made In Ukraine" (Брати Гадюкіни), "Любити Україну!" (ТіК), "You Are My Revolution" (Володимир Некрасов & Stadtgarten), "У драмі людській" ("ScreamerS"), "Я живу" ("Morphine Suffering"), "Незнайомий Брат" ("Немо"), "Україна єдина" ("Mad Heads XL"), пісні Віктора Морозова на вірші Юрія Винничука та Андрія Панчишина. Свої пісні присвятили Майдану гурт "Антитіла" ("Незалежний", "Над полюсами") та Марія Бурмака ("Він іде по воді").

Звучали на Майдані також рок-версії української народної пісні "Горіла сосна, палала" ("Горіла шина, палала" – Klofelin), гімну України та пісні "Гей, плине кача по Тисині" в обробці харківського музиканта Микити Рубченка, національного гімну та шлягеру "Як тебе не любити, Києве мій!" гурту "Gogol Bordello"; українська адаптація пісні "Do you hear the people sing?" з мюзиклу "Отверженные" ("Чи ви чуєте цей спів?").

Паралельно музиканти почали записувати відеокліпи на власні пісні революційної тематики. Серед них – Едуард Приступа (Діля) і Орест Крива – "Встати і вийти" (музика і слова Костя Москальця, фотоматеріали Юрія Гармаша); повстанська колядка "Нова радість стала", у записі якої брали участь дитячі гурти "Будимир" та "Орелі", гурт "Бурса фольклору", Галина та Леся Тельнюк, Тарас Компаніченко, гурт "Хорея Козацька", Леся Рой з гурту "Телепі", Євген та Олена Романенки ("ТаРута"), Сергій Василюк ("Тінь Сонця") та ін.; Ріанобой "Родина" (слова і музика Дмитра Шурова, режисер Антоніна Ноябрюва, оператор В'ячеслав Сергєєв, монтаж Микити Рибчинського, графіка Миколи Хотєєва).

Окремо відзначимо революційне піаніно львів'янина Маркіяна Мацеха. Спершу він поставив музичний інструмент у центрі Львова, згодом спроектував цю акцію у столиці і зіграв просто перед колоною спецпризначенців. Так розпочався масштабний музичний рух "піаністів-екстремістів". Головною ідеєю та метою акції було піднести настрій, відповісти мистецтвом та добротою на

наси́льство, творити культурну революцію. Своєю грою підтримувала дух борців піаністка Антуанетта Міщенко, міні-концерти у залі КМДА та навпроти будівлі влаштовували як музиканти-професіонали (приміром, студенти фортепіанного та історико-теоретичного факультетів НМАУ ім. П.І. Чайковського, Київського Інституту музики ім. Р.М. Глієра), так і аматори. Кожен грав те, що вмів і те, що було до серця. А це, перш за все, українська народна пісня (повстанська, козацька, лірична), найпопулярніші естрадні шлягери, а також твори І.С. Баха, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Й. Брамса, джазові імпровізації, гімн України в обробці Ігора Стецюка та ін. Широко відомим став Богдан Piano Extremist, який виконував ліричні композиції Яна Тьєрсена, а також власні твори ("Присвята Небесній сотні").

...Як зауважив керівник мистецького об'єднання "Остання барикада" Олесь Доній, мистецької акції такої "протяжності" не знала жодна країна світу. Справді, Україна є сильною, волелюбно, духовною і надзвичайно талановитою країною. Історія Майдану триває – залишається сподіватися на краще і продовжувати жити цілющою енергією мистецтва.